

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Hugo Osvald

Varom det tvistas (och lite till)
Om rättsverkningarna av supplerande moment i
stadfästa förlikningar

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Marcus Utterström

Termin: HT 2023

Innehållsförteckning

Abstract	1
Sammanfattning	3
Förkortningar	4
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	6
1.3 Metod och material	6
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Forskningsläge.....	8
1.6 Disposition.....	9
2 Förlikningsinstitutet	10
2.1 Domstolens förlikningsverksamhet.....	10
2.2 Stadfästelsedom – en dom grundat på avtal.....	11
2.3 Processhinder i allmänhet och rättskraft i synnerhet.....	12
3 Supplerande moment	15
3.1 Bakgrund och rättslig utveckling.....	15
3.2 Konstruktionen supplerande moment – ett antal exempel...	16
4 Rättskraft för supplerande moment	18
4.1 Problemet.....	18
4.2 Rättsfallet NJA 2003 C 48.....	19
4.3 NJA 2017 s. 659 och Kravet klart formulerat	20
4.4 Finns det fler krav för rättskraft? – synpunkter i doktrin.....	23
5 Analys och Diskussion	26
6 Källförteckning	29

Abstract

The courts' task of trying to reach a conciliation between parts in a dispute has gained increasing priority since the Swedish Civil procedure code came into force. When parties successfully reach an agreement in a dispute pending in court, they can request ratification. If the agreement addresses the subject matter of the claim, the court will ratify the agreement through a judgment. Through the ratification the matter of the conciliation agreement cannot be re-examined. This effect is called claim preclusion ("*res judicata*").

However, in order for the parties to reach an agreement in the first place it is often necessary to include other legal relations than the subject matter of the case. These other questions are called supplementary agreements. The possibility of introducing supplementary agreements in the conciliation agreement present an opportunity for the parties to create a "package solution". Still, the effect of claim preclusion regarding supplementary agreements is not explicitly stated in the procedural law. Instead, this possibility can be read through case law from the Swedish Supreme Court.

The question of under which conditions supplementary agreements can be precluded in a second dispute remained unanswered for a long time. However, the case of NJA 2017 s. 659 made it clear that the supplementary agreement should be stated in a clear manner in order for it to have a preclusive effect. The case involved a clause between the parties where they declared all their legal matters in relation to the dispute to be finally settled. Although common in conciliation agreements, the Supreme Court concluded that such clause cannot achieve the effect of claim preclusion due to its indistinct scope.

There is a discussion in the legal literature about whether there are more requirements for claim preclusion regarding supplementary agreements beyond those of the case NJA 2017 s. 659. A definitive answer on this question cannot be read through the legal literature. Even though the literature

cannot be considered a binding legal source in Sweden, the opinions in literature can still have an impact on the future cases regarding supplementary agreements. This can be proved by the fact that the legal literature has been referred to in the existing cases regarding supplementary agreements.

Sammanfattning

Domstolarnas uppgift att verka för förlikningar har fått allt större prioritet sedan Rättegångsbalkens införande. När parterna lyckas nå en förlikning i en tvist som är anhängiggjord i domstol kan de välja att begära stadfästelse. Om avtalet reglerar den sak som talan rör ska rätten stadfästa avtalet i en dom. Denna dom får sedan rättskraft och frågan i målet kan därmed inte prövas igen.

För att nå en förlikning är det dock ofta nödvändigt att föra in andra rättsförhållanden mellan parterna, så kallade supplerande moment. På detta sätt kan parterna hitta en ”paketlösning” som löser även andra rättsförhållanden. Möjligheten att föra in supplerande moment på ett sätt som gör att de tar åt sig av domens rättskraft framgår inte direkt av lagtext. I stället har denna möjlighet vuxit fram genom praxis.

Frågan under vilka förutsättningar supplerande moment kunde få rättskraft var länge obesvarad. I och med NJA 2017 s. 659 klargjordes dock att en förutsättning är att det supplerande momentet framgår tydligt av förlikningsavtalet. I rättsfallet användes en så kallad slutregleringsklausul där parterna förklarade sina samtliga mellanhavanden med anledning av tvisten slutligt reglerade. Denna klausul är vanlig i förlikningsavtal men kunde enligt HD i detta fall inte medföra rättskraft på grund av att den inte var tillräckligt tydlig.

Det finns en diskussion i litteraturen huruvida det finns ytterligare krav utöver det krav som framkommer i NJA 2017 s. 659. Flera rättsvetare har uttalat sig i frågan men något definitivt svar är svårt att utläsa. Även om de resonemang som förs i doktrin inte kan betecknas som gällande rätt kan de likväl påverka den framtida rättsutvecklingen för supplerande moment. Detta visas inte minst av att doktrin i hög grad hänvisats till av Högsta domstolen i de rättsfall som hittills behandlat frågan om supplerande moment.

Förkortningar

AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RH	Rättsfall från Hovrätterna
RF	Regeringsformen (1974:152)
SvJT	Svensk Juristtidning
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Domstolarnas grundläggande uppgift i samhället är att stå till förfogande när två parter i samhället inte är överens om en fråga.¹ Denna skyldighet för domstolarna kan också identifieras som en rättighet för personer som vistas i Sverige. Rätten till rättegång kommer till uttryck i artikel 6 EKMR och i 2 kap. 11 § stycke 2 RF. När en av parterna anhängiggör en talan hos en domstol ankommer det på domstolen att på ett opartiskt sätt avgöra om talan ska avslås eller bifallas.

Med tiden har dock denna grundläggande rättskipningsuppgift utökats till att i allt högre utsträckning omfatta en skyldighet att verka för att parterna i en tvist når en samförståndslösning.² Det sägs att alla inblandade gynnas av denna lösning. Parter och domstol håller nere onödiga processkostnader och dessutom är förlikningen en lösning som båda parter har accepterat.³

För att ge förlikningen rättskraft kan parterna sedan begära att en domstol stadfäster avtalet i dom.⁴ Av Rättegångsbalkens ordalydelse finns bara möjlighet att stadfästa den sak varom parterna tvistar, det vill säga den fråga som käranden väckt talan om. Av praxis framkommer dock att det är tillåtet för parterna att föra in även andra rättsförhållanden, så kallade supplerande moment.⁵

Supplerande moment illustrerar en allt tydligare strävan mot samförståndslösningar i civilprocessrätten. Mot bakgrund av att rättsutvecklingen för supplerande moment skett uteslutande i praxis råder det viss osäkerhet kring under vilka förutsättningar supplerande moment kan ta

---

¹ Westberg, *Civilrättskipning* s. 32 ff.

² Lindell, *Civilprocessen* s. 375 ff.; Westberg, *Civilrättskipning I*, s. 425.

³ SOU 1982:26 s. 139.

⁴ 17 kap. 6 § RB.

⁵ NJA 1957 s. 470; NJA 2003 C 48.

åt sig av en doms rättskraft. Denna uppsats syftar därför till att utreda vilka dessa förutsättningar är och om är angeläget med ytterligare reglering.

1.2 Syfte och frågeställningar

Denna uppsats har som syfte att analysera i vilken utsträckning och under vilka förutsättningar supplerande moment i en stadfäst förlikning kan fungera som rättegångshinder i en senare talan. Vidare har uppsatsen ett framåtblickande perspektiv och kommer diskutera hur supplerande moment kan regleras på ett tydligare sätt. För att uppnå detta syfte kommer följande frågeställningar användas.

- Vad är supplerande moment och hur används de i stadfästa förlikningar?
- Under vilka förutsättningar kan supplerande moment få rättskraft?
- Hur kan rättsutvecklingen förändras för att på ett tydligare sätt reglera supplerande moments rättsverkningar?

1.3 Metod och material

Metoden som kommer användas i uppsatsen är rättsdogmatisk. Denna metods syfte kan beskrivas som att en rättsregel ska rekonstrueras utifrån de erkända rättskällorna.⁶ Konkret innebär detta att gällande rätt kommer systematiseras och tolkas utifrån rättskällehierarkin.⁷ Med rättskällorna avses lag, förarbete, praxis och doktrin.

Utifrån mina slutsatser kring gällande rätt kommer jag analysera och problematisera rättsläget. Denna problematiserande del kommer i hög grad utgå från den diskussion som förts i litteraturen. Detta innebär att uppsatsen går ett steg längre än att fråga sig vad gällande rätt är och diskuterar hur det

---

⁶ Kleineman s. 21; Jareborg s. 4

⁷ Kleineman s. 30

oklara rättsläget för supplerande moment kan bli mer tillfredställande reglerat.⁸

Kännetecknande för Rättegångsbalken är att den i många fall innehåller sparsamt formulerade, ålderdomliga och ibland svårtydda bestämmelser. Eftersom lagbestämmelser inte ensamt har kunnat besvara de frågor som ställts har jag även använt mig av de övriga rättskällorna, det vill säga förarbete, praxis och doktrin.

Avseende användningen av praxis återfinns i uppsatsen ett antal NJA-fall, det vill säga ett antal prejudikat. Det finns även två RH-fall, rättsfall från hovrätterna. Dessa har inte samma prejudikatvärde utan visar i stället hur en viss fråga hanterats av en hovrätt.⁹ Ett av rättsfallen i uppsatsen har använts endast som exempel och det andra har använts som exempel på hur en diskussion i doktrinen tagit sig uttryck i praxis.

Doktrin kan beskrivas som den juridiska litteraturen samt artiklar som rättsvetare har skrivit. Doktrin har en låg ställning i rättskällehierarkin och det har beskrivits som en rättskälla som används på grund av rationalitet och inte på grund av auktoritet.¹⁰ Den litteratur och de artiklar som använts för denna uppsats är skrivna av rättsvetare inom civilprocessrättens område. Texterna har använts för att *klargöra* rättsläget, det vill säga förklara hur lagbestämmelser kan förstås. Eftersom ett stort antal författare har uttalat sig om supplerande moment med olika åsikter har doktrin också använts för att belysa denna diskussion.

Den del som behandlar hur olika författare tycker att frågan om supplerande moment ska regleras återfinns i del 4.5. Jag tolkar texterna som att de riktar sig till rättstillämparen med rekommendationer snarare än rättspolitiska inslag riktade mot lagstiftaren.¹¹ Detta eftersom supplerande moment helt och hållet vuxit fram i praxis. Även om doktrinen kan antas rikta sig mot

---

⁸ Kleineman s. 40.

⁹ Frennered s. 777.

¹⁰ Kleineman s. 28.

¹¹ Jfr. Bellander s. 19.

domstolarna och inte lagstiftaren kan åsikterna som framförs inte kategoriseras som gällande rätt. Följaktligen kan avsnittet 4.5 kategoriseras som *de lege feranda*, det vill säga hur lagen borde vara.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen kommer redogöra för förlikning i dispositiva tvistemål, inte indispositiva tvistemål.

Den andra frågeställningen kretsar kring rättskraft. Det finns mycket skrivet om rättskraftsläran men det saknas utrymme i denna uppsats att på ett fullständigt sätt redogöra för alla de frågor som kopplar till rättskraften inom civilprocessen. Uppsatsen kommer således bara ge en översiktlig beskrivning av rättskraft för att kunna förstå hur det kopplar till stadfästa förlikningar och supplerande moment.

Även om denna uppsats i stora del rör frågan om supplerande moment och dess rättsverkningar kommer vissa särskilda frågor som anknyter till supplerande moment avgränsas bort. Det rör exempelvis frågan om supplerande moment i förhållande till tredje man samt frågor om exgibilitet.

De supplerande momentens civilrättsliga verkningar (särskilt intressant är slutregleringsklausulers civilrättsliga verkningar) ligger utanför uppsatsens processrättsliga omfång.

1.5 Forskningsläge

Det saknas ett direkt lagrum som reglerar supplerande moment och därmed också förarbeten som beskriver supplerande moment. Frågan har i stället vuxit fram genom praxis och doktrin.

Gällande den inledande delen som behandlar generella frågor om förlikningar och rättskraft finns däremot lagrum och uttalanden i förarbeten som kommer redovisas i uppsatsen.

1.6 Disposition

Kapitel 2 i uppsatsen kommer huvuddragen i systemet med förlikning presenteras. Delen innehåller en redogörelse för möjligheten att stadfästa en förlikning samt vilka verkningar detta ger förlikningsavtalet. Därefter kommer det göras en översiktlig redogörelse för rättskraft i tvistemål i allmänhet och i synnerhet för stadfästa förlikningar.

Kapitel 3 innehåller en redogörelse av supplerande moment i stadfästa förlikningar. Kapitlet kommer innehålla en förklaring av begreppet, en redogörelse för den rättsliga utvecklingen och den rättsliga bakgrunden till supplerande moment. Avsnittet kommer också på redogöra för ett antal exempel på hur supplerande moment kan se ut. Dessa exempel är hämtade från verkliga fall i praxis samt från doktrin.

Kapitel 4 av uppsatsen kommer besvara frågan om rättsverkningar för supplerande moment. Upplägget till avsnittet är att först presentera i vilka fall rättskraft för supplerande moment kommer på fråga. Detta görs genom att anknyta till de exempel som presenterats i kapitel 3. Därefter besvaras frågan genom en redogörelse för de prejudikat som har diskuterat frågan. I kapitel 4 kommer också den diskussion som finns i doktrin om ytterligare reglering presenteras.

I uppsatsens avslutande del kommer undersökningen av frågorna sammanfattas, problematiseras och analyseras utifrån de frågor som presenteras i del 1.2.

2 Förlikningsinstitutet

2.1 Domstolens förlikningsverksamhet

Domstolens förlikningsverksamhet har i dispositiva tvistemål blivit en allt större prioritet.¹² Av 42 kap. 17 § Rättegångsbalken föreskrivs att domaren har en skyldighet att försöka få parterna att förlikas. Skyldigheten att verka för en förlikning är vidsträckt och gäller i grundfallet men gäller inte om det föreligger konkreta tecken på att en sådan förhandling är olämplig.¹³

I tidigare lydelse av bestämmelsen var denna skyldighet inte lika omfattande och gällde endast i fall då sådan bedömdes lämplig.¹⁴ Detta berodde på att det vid Rättegångsbalkens införande i många fall ansågs olämpligt med förlikning eftersom civilrättens handlingsdirigerande syfte framhölls. Förespråkare för lagstiftningens handlingsdirigerande syfte menade att den civilrättsliga lagstiftningens genomslagskraft skulle försämras genom att domstolar i allt högre utsträckning främjade förlikningsavtal med potentiellt materiellt oriktigt innehåll.¹⁵

Denna uppfattning har fått ge vika för ett fokus på att hitta konsensus mellan parter vid en tvist. Statistik från domstolsverket visar att drygt en tredjedel av tvistemålen vid domstol avgörs genom förlikning.¹⁶ Flera skäl har angivits till stöd för lösningen med en vidsträckt skyldighet för rätten att söka förlikning. Till att börja med finns en processekonomisk fördel i att processen hålls kort. För parternas del hålls ombudskostnader på en lägre nivå och kostnader för att anskaffa bevisning uteblir. För domstolarnas (och statens) del uteblir kostnader för huvudförhandlingar och senare kostnader för förhandling i övre instans.¹⁷

---

¹² Westberg, Civilrättskipning s. 425.

¹³ Ibid s. 427.

¹⁴ Prop. 1986/87:89 s. 29.

¹⁵ Lindell, Civilprocessen s. 375 ff.; Westberg, Civilrättskipning I, s. 425.

¹⁶ SOU 2007:26 s 339.

¹⁷ SOU 1982:26 s. 139.

Utöver de kostnadsmässiga argumenten har relationsmässiga argument framförts såsom att parternas framtida relation gynnas för det fall de lyckas nå en lösning på frivillig basis.¹⁸ Konfliktlösning genom förlikning kan således motiveras både utifrån ett allmänt och ett enskilt intresse.

2.2 Stadfästelse – en dom grundat på avtal

De framgångsrika förlikningsförhandlingarna leder senare till ett förlikningsavtal där gemensam lösning presenteras. Med stöd av 17 kap. 6 § RB kan parterna begära att förlikningsavtalet ska stadfästas. Det civilrättsliga förlikningsavtalet får genom stadfästelsen en officiell stämpel.¹⁹ Förlikningsavtalet blir genom stadfästelsen en dom och domen får rättskraft. Parterna kan då inte pröva tvisten igen.²⁰ Möjligheten att stadfästa förlikningar blir därför en attraktiv lösning för parterna då de kan försäkra sig om att tvisten blivit slutligt avgjord.²¹

Den stadfästa förlikningen fungerar också som exekutionstitel. Den part som får ett anspråk i och med förlikningen kan alltså begära att Kronofogdemyndigheten ska verkställa prestationen i enlighet med avtalet.²² Domen har samma status som en vanlig dom, det vill säga en dom där rätten tar ställning till den materiella utgången. Trots detta har stadfästelser beskrivits som en särskild sorts dom.²³ Något som bland annat åskådliggörs av det faktum att det går att föra ogiltighetstalan mot den.²⁴

Innan rätten stadfäster ett förlikningsavtal ska domaren göra en formell kontroll av förlikningsavtalet.²⁵ Denna kontroll går ut på att säkerställa att förlikningen rör den sak varom talan väckts samt att *saken* är dispositiv, det vill säga om parterna fritt kan förfoga över tvistemålets objekt.²⁶ För de fall det finns otydligheter eller ofullständigheter som kan leda till problem vid

---

¹⁸ SOU 1982:26 s.141.

¹⁹ Olivecrona s. 336.

²⁰ 17 kap 6 § och 17 kap. 11 § RB. Se vidare 2.3.

²¹ Jfr. Westberg, Civilrättskipning I s. 420.

²² 3 kap. 1 § Utsökningsbalken.

²³ Larsson, Stadfästelse av förlikning s. 292; Lindell, partsautonomins gränser s. 97.

²⁴ NJA 1975 s. 507.

²⁵ Maunsbach s. 424 ff.

²⁶ Larsson, Stadfästelse av förlikning s. 285 ff.; Lindell, Civilprocessen s. 407.

verkställigheten av domen ska rätten försöka avhjälpa dessa genom materiell processledning.²⁷ Att utgången i målet blir materiellt oriktig kan endast i undantagsfall utgöra ett hinder mot att rätten stadfäster förlikningen.²⁸

2.3 Processhinder i allmänhet och rättskraft i synnerhet

34 kap. RB reglerar rättegångshindren i civilprocessrätten. Med begreppet processhinder avses en omständighet, ett rättsfaktum, som medför att rätten ska *avvisa* käromålet.²⁹ Avvisningen sker genom beslut och innebär att domstolen avgör målet på formell grund, utan att ta ställning till den materiella frågan i målet.³⁰ Högsta domstolen har uttalat att hanteringen av processhinder ska göras snabbt och avse sådana förhållanden som lämpar sig väl för en sådan prövning.³¹ Att i sådana prövningar behandla frågor som kräver upptagande av bevisning har därmed ansetts mindre lämpligt.³²

Ett processhinder är rättskraft, även kallat *res judicata* ("avgjord sak"). Av 17 kap 11 § RB framgår att den dom får rättskraft avseende den sak varom talan väckts. Rättskraften innebär att en sak som har varit uppe för prövning inte får prövas igen. Detta tar sig två uttryck. Dels ska en ny talan om samma sak avvisas genom beslut då rättskraften fungerar som rättegångshinder (negativ rättskraft)³³. Dels kan den lagakraftvunna domen ligga till grund för en annan rättegång där den tidigare prövade frågan har betydelse för utgången (positiv rättskraft).³⁴

Rättskraften motiveras av att parterna ska kunna lita på att en tvist har blivit slutligt avgjord och kunna inrätta sitt handlande efter domen.³⁵ Denna effekt brukar betecknas som domens trygghetsfunktion.³⁶ En dom som får rättskraft

---

²⁷ NJA 2017 s. 94.

²⁸ SOU 1982:26 s. 147.

²⁹ Ekelöf, Rättegång II s. 11.

³⁰ Westberg, Civilrättskipning s. 338; 17 kap. 1 § RB.

³¹ NJA 2010 s. 448 punkten 9.

³² Jfr. NJA 2010 s. 448 punkten 9; NJA 2017 s. 659 punkten 14.

³³ 34 kap. 1 § RB.

³⁴ Rättegång III s. 140.

³⁵ Westerberg, Civilrättskipning s. 414.

³⁶ Lindell, Civilprocessen s. 411.

kan alltså inte prövas igen med hänsyn till rättskraften. Detta gäller även om domen skulle vara materiellt oriktigt.³⁷ Denna utgångspunkt gäller med undantag för resningsinstitutet i 59 kap. RB som bryter igenom rättskraften. Resningsinstitutet aktualiseras vid grova rättegångsfel.³⁸

Tvistens rättskraft täcker inte bara de yrkanden och grunder som åberopats i den första processen utan även olika variationer på samma grundtema. En motsatt ordning skulle kunna leda till processer som handlar om i stort sett samma sak som tidigare och att rättskraftens trygghetsfunktion därmed skulle bli innehållslös. På detta sätt får också parterna en uppmaning till att lägga fram sin talan på ett noggrant sätt.³⁹

Högsta domstolen har i NJA 1984 s. 733 konstaterat att rättskraften inte kan bestämmas på ett enhetligt sätt för alla situationer. Den svåra frågan blir ofta att avgöra vad som avses med begreppet *saken*. Det finns olika teorier för hur en tvists identitet ska fastställas. Ett sätt är att se till yrkandet och det åberopade grunderna *i förening*. Med detta menas att hänsyn tas till *saksammanhangets identitet*. Ett andra synsätt anknyter tvistens identitet till vilken rättsföljd som yrkas, *rättsföljdens identitet*.⁴⁰

Rättsutvecklingen de senaste decennierna har varit att rättskraftens utsträckning ökat.⁴¹ Praxis från Europadomstolen visar att denna rättsutveckling inte är utan betänkligheter. Ett avvisningsbeslut innebär att rätten nekar parten rätt till domstolsprövning av dennes civila rättigheter. Mot bakgrund av detta har Europadomstolen konstaterat att en alltför omfattande rättskraftsverkan strider mot rätten till domstolsprövning enligt artikel 6 EKMR.⁴²

Av rätten till domstolsprövning följer också att parterna antagligen inte kan avtala om rättskraften genom så kallade processavtal.⁴³ Ett sådant avtal skulle

---

³⁷ Ekelöf, Rättegång III s. 147 ff.

³⁸ Lindell, Civilprocessen s. 439.

³⁹ Westberg, Civilrättskipning s. 415.

⁴⁰ Ibid Civilrättskipning s. 420.

⁴¹ Lindell, Civilprocessen s. 422 – Med hänvisning till NJA 1994 s. 23.

⁴² Basco mot Rumänien; Danelius s. 98.

⁴³ Jfr. Maunsbach s. 121 ff.; Westberg, Konflikt och Kontrakt s. 724.

innebära ett avstående av den konventionsstadgade rätt till domstolsprövning eftersom det syftar till att få domstolen att avvisa talan. Det finns förvisso begränsade möjligheter att avsäga sin rätt till domstolsprövning. Det vanligaste exemplet är genom en skiljeklausul.⁴⁴ Att helt och kategoriskt avstå från sin rätt till domstolsprövning utan att ange någon alternativ tvistlösningsform binder dock inte domstolen i processuellt hänseende.⁴⁵

---

⁴⁴ Maunsbach s. 108.

⁴⁵ Ibid s. 141.

3 Supplerande moment

3.1 Bakgrund och rättslig utveckling

Som en förutsättning för stadfästelse ska förlikningsöverenskommelsen avse ”det, varom parterna tvistat”. Med detta avses att förlikningsavtalet ska gälla saken, den fråga som käranden väckt talan om.⁴⁶ Vid en strikt läsning av 17 kap. 6 § RB medges alltså inte möjlighet att inkludera andra rättsförhållanden än de som saken rör vid stadfästelse av förlikningsavtal. Av ändamålsenliga skäl har dock domstolar tillåtit parterna att föra in andra rättsförhållanden än det som parterna tvistar om, så kallade supplerande moment.⁴⁷

Lösningen i en tvist är ofta att parterna inkluderar en annan fråga för att lösa den tvistiga. Detta förhållande har till och med beskrivits som huvudregel snarare än undantag i förlikning av tvistemål.⁴⁸ Möjligheten att föra in supplerande moment i en förlikning som sedan stadfästs kan beskrivas som en möjlighet för parterna att skapa en ”paketlösning” eller en möjlighet till ”kohandel”.⁴⁹

Supplerande moment kan definieras som andra rättsförhållanden än de som talan väckts om, det vill säga andra rättsförhållanden än den omtvistade *saken*.⁵⁰ Det var länge oklart hur supplerande moment skulle betraktas inom svensk civilprocessrätt. Mot bakgrund av att det i 17 kap. 6 § föreskrevs att en dom endast fick meddelas över saken fanns det frågetecken över vilka rättsverkningar supplerande moment hade i dessa.⁵¹

Det rättsfall som domstolar kan stödja sig på vid stadfästelse av supplerande moment är NJA 1957 s. 470. I rättsfallet hade svaranden kvittningsvis gjort gällande en skadeståndsfordran. Svaranden återkallade sedan svarandens kvittningsinvändning. Likväl kunde Högsta domstolen stadfästa ett

---

⁴⁶ Nordh s. 173.

⁴⁷ NJA 1957 s. 470; NJA 2003 C 48.

⁴⁸ Se tillägg i NJA 1975 s. 507 (s. 512).

⁴⁹ Fahlbeck s. 216; Lindell, Civilprocessen s. 408.

⁵⁰ Larsson, Förlikning i tvistemål s. 61; Jfr. NJA 2003 C 48.

⁵¹ Ibid s. 63.

förlikningsavtal i vilket det ingick en förklaring om att svaranden inte hade några skadeståndsanspråk, ett supplerande moment. Högsta domstolen motiverade domstolarnas möjlighet att stadfästa supplerande moment med att en motstående ordning skulle inverka negativt på parternas förlikningsvilja. Högsta domstolen kan på detta sätt anses ha tolkat 17 kap. 6 § RB i ljuset av domstolen skyldighet att försöka få parterna att förlikas.

3.2 Konstruktionen supplerande moment – ett antal exempel

Inledningsvis kan konstateras att supplerande moment tillåts att stadfästas endast under förutsättning att de är just supplerande, det vill säga tillägg. Det är alltså en nödvändig förutsättning att förlikningsavtalet reglerar föremålet för tvisten, saken.⁵² Nedan följer ett antal belysande exempel på hur tvister kan lösas genom användningen av supplerande moment.

Sven Larsson illustrerar hur supplerande moment kan se ut med ett exempel rörande en tvist om bättre rätt till fastighet. Parterna förlikas genom att en av parterna förklaras ha bättre rätt. I utbyte förpliktagas parten som tillerkänns fastigheten att till andra parten utge en sak. I detta exempel blir saken ett supplerande moment.⁵³

Justitierådet Ulf Nordensson använder ett liknande exempel i ett tillägg till NJA 1975 s. 507 rörande bättre rätt till fastighet. I detta exempel blir lösningen på tvisten i stället att en av parterna tillerkänns nyttjanderätt (supplerande moment) och den andra parten tillerkänns bättre rätt (den tvistiga frågan).⁵⁴

Med tanke på att supplerande moment getts en vidsträckt definition kan klausulerna i en stadfäst förlikning som betecknas som supplerande vara av skiftande slag. Ett exempel kan hämtas från hovrättsavgörandet RH 2016:41 som gällde frågan om betalningsskyldighet för obetalda lokalhyror om drygt

---

⁵² NJA 1957 s. 470 och NJA 2003 C 48.

⁵³ Larsson, Förlikning i tvistemål s. 137.

⁵⁴ NJA 1975 s. 512 ff.

100 000 kr. Parterna kom därefter överens om en förlikning som stadfästes. I parternas överenskommelse uppgick fastställdes betalningsskyldigheten i stället till ett belopp om 90 000 kr. Betalningsskyldigheten utgör i detta exempel på att parterna förliktes om saken. I gengäld kom parterna överens om ett antal andra frågor såsom en klausul om avhysning samt en klausul i vilken det konstaterades att parternas samtliga mellanhavanden var fullt och slutligt reglerade. Dessa två klausuler innehåller så kallade supplerande moment men de är av skiftande slag. Den första klausulen avser reglera tvisten i materiellt hänseende medan den andra är en så kallad slutregleringsklausul.⁵⁵

Slutregleringsklausuler är ett vanligt sätt att reglera supplerande moment.⁵⁶ Karaktäristiskt är att det ofta inte framgår tydlig vilka rättsförhållanden eller vilka mellanhavanden som förklaras avslutade.⁵⁷ En allmänt hållen slutregleringsklausul har som syfte att utöka rättskraften till att omfatta frågor med avlägset samband till den väckta talan på ett sätt som inte hade varit möjligt om tvisten avslutats genom en ordinär dom.⁵⁸

Att det finns ett syfte att utöka rättskraften kan utläsas genom att det, av allt att döma, synes finnas en gemensam partsavsikt att tvisten ska vara slutligt avgjord, det vill säga rättskraftigt avgjord.⁵⁹ Detta gör att klausulen kan betecknas som en processuell överenskommelse och för sådana föreligger ett krav på stöd i lag.⁶⁰

---

⁵⁵ Heuman s. 291.

⁵⁶ Lindskog fotnot 3184 s. 803.

⁵⁷ Jfr. Maunsbach s. 423; Heuman s. 287.

⁵⁸ Heuman s. 287.

⁵⁹ Jfr. Maunsbach s. 42.

⁶⁰ Maunsbach s. 42; Heuman s. 290.

4 Rättskraft för supplerande moment

4.1 Problemet

Inledningsvis beskrevs hur avgöranden genom förlikningar överlag gynnar den framtida relationen och hur parterna kan vara mer benägna att prestera när de själva har skapat lösningen på tvisten. Det händer dock inte sällan att tvister uppkommer med anledning av slutna förlikningsavtal. Det är då angeläget att påpeka att stadfästa domar får rättskraft vilket framkommer av 17 kap. 6 § då det står att stadfästelsen sker genom dom och domar får rättskraft enligt 17 kap. 11 §. Saken som stadfästs i en första rättegång kan således inte prövas i en ny rättegång.

Med nuvarande reglering kan det anses stå klart att rätten kan stadfästa förlikningsavtal innehållande supplerande moment.⁶¹ Frågan uppkommer dock vad som gäller om en ny talan väcks om ett supplerande moment. Att parternas tvist blir rättskraftigt avgjord kan ibland vara lika angeläget som att de får tvisten prövad från första början. Detta beror på den trygghetsfunktion som rättskraften ger parterna.⁶²

Här kan Nordenssons exempel av en tvist rörande bättre rätt till fastighet användas.⁶³ I tvisten träffades en förlikning i vilket parten A tillerkändes bättre rätt till fastigheten X (saken). I utbyte fick parten B en nyttjanderätt till fastigheten X. Om B händelsevis väcker talan igen om bättre rätt till fastigheten X ska talan avvisas.⁶⁴ Hur en domstol ska hantera en ny talan om nyttjanderätt, exempelvis en negativ fastställesetalan från A, är en fråga som inte besvaras i Rättegångsbalken och som därför ägnats stor diskussion åt i doktrin.⁶⁵

---

⁶¹ NJA 1957 s. 470; Jfr. RH 1981:174.

⁶² Westberg, Civilrättskipning s. 414.

⁶³ Se del 3.2.

⁶⁴ 17 kap. 11 § 3 st. RB.

⁶⁵ Larsson, Förlikning i tvistemål s. 139; Bolding 1959 s. 181; Nordh s. 177; Fahlbeck s. 216; Lindell, Civilprocessen s. 408.

Som tidigare skrivits konstaterades att supplerande moment kunde stadfästas i NJA 1957 s. 470 men frågan om rättskraft lämnades i detta avgörande obesvarade. Den avvägning som behöver göras i denna fråga påminner dock om de som gjordes vid frågan om stadfästelse var möjligt. Överväganden av mer formell art talar emot att supplerande moment får rättskraft. Överväganden av mer pragmatisk art, såsom att gynna möjligheten till förlikning, talar för att supplerande moment ska ta åt sig av rättskraften.⁶⁶

4.2 Rättsfallet NJA 2003 C 48

I korthet rörde rättsfallet en stadfäst förlikning som reglerade en fordran. I förlikningen togs också in en retentionsklausul som låg utanför den väckta talan, ett supplerande moment. När en av parterna väckte en fastställsetalan avseende retentionsrätten ansågs tvisten slutligt avgjord genom den stadfästa förlikningen. Med andra ord ansåg Högsta domstolen att det supplerande momentet i denna tvist tog åt sig av den stadfästa förlikningens rättskraft.

Det är viktigt att poängtera att Högsta domstolen formulerade de supplerande momentens rättskraft som en möjlig följd (och inte en nödvändig följd). Högsta domstolen skrev att supplerande moment *kan* få verkan som rättegångshinder. Det var dock oklart under vilka förutsättningar supplerande moment kunde få rättskraft.⁶⁷ I stället motiverade Högsta domstolen avgörandet med en kort hänvisning till doktrin.⁶⁸

I doktrin finns viss kritik mot avgörandena för att de anses gå alltför långt i att ge supplerande moments rättskraft. Kritik riktades bland annat av Lars Heuman som med stöd av andra avgöranden från Högsta domstolen påpekade att tolkningen av rättskraft bör vara restriktiv och att den trygghetsfunktion som rättskraften åstadkommer tillgodoses tillräckligt om rättskraften omfattar enbart sådana rättsförhållanden som kunde antas ha blivit föremål för domstolens avgörande.⁶⁹

---

⁶⁶ Fahlbeck s. 216; Westberg, Konflikt och kontrakt s. 730.

⁶⁷ Jfr. Lindskog fotnot 3184 s. 803.

⁶⁸ Hänvisningar gjordes till Ekelöfs rättegångsserie och Lindells Civilprocessen.

⁶⁹ Heuman s. 624 ff.

4.3 NJA 2017 s. 659 och Kravet *klart formulerat*

I NJA 2017 s. 659 hade parterna i målet tidigare tvistat om prisavdrag på grund av fel i fastighet. I den tidigare tvisten förliktes parterna och en domstol stadfäste förlikningen. En ny tvist uppstod när säljarna väckte talan och krävde ytterligare köpeskillning. Köparna, i denna tvist svaranden, gjorde gällande att tvisten var rättskraftigt avgjord i första hand på grund av att säljarna hade kunnat göra gällande anspråket i den tidigare tvisten.⁷⁰ Av särskilt intresse för denna uppsats är att det stadfästa förlikningsavtalet innehöll en slutregleringsklausul som återropades i andra hand till stöd för att tvisten rättskraftigt var avgjord. I klausulen förklarades parternas samtliga mellanhavanden med anledning av tvisten avslutade.

Högsta domstolen förklarade att *när en stadfästelse dom innehåller ett supplerande moment bestäms omfånget av domens rättskraft inte av den förlikta processens ram utan av hur parterna definierat den fråga som regleras genom momentet.*⁷¹ Den metod som HD anvisar för prövningen av supplerande moments rättskraft är alltså en annan än den som gäller för en rättskraftprövning av en vanlig dom där bedömningen av yrkanden och grunder är central.⁷²

HD fortsätter och skriver att det då blir fråga att avgöra *ett supplerande moments rätta innebörd.* Det supplerande momentet ska då endast fungera som rättegångshinder om det *genom vad som framgår av domen står klart att den sak som käranden för talan om har förlikts genom momentet.*⁷³

I doktrin har kritik riktats mot att det förefaller oklart vad Högsta domstolen menar i detta resonemang. Bland annat har det påpekats att prejudikatet skulle kunna tolkas som att Högsta domstolen anför en beviskravsregel eller en presumptionsregel.⁷⁴ Den dominerande uppfattningen torde emellertid vara att

---

⁷⁰ Se del 2.3 – ”rättskraften täcker mer och annat”.

⁷¹ NJA 2017 s. 659 p. 13.

⁷² Jfr. del 2.3.

⁷³ NJA 2017 s. 659 p. 14.

⁷⁴ Bogegård s. 137.

det snarare rör sig om ett krav på formuleringen av ett supplerande moment, det vill säga att det ska vara tydligt vad som avses och att vaga eller abstrakta formuleringar inte kan få rättegångshindrande verkan.⁷⁵

Resonemanget i domens punkt 14 om att supplerande moment ska framgå klart gjordes med hänvisning till Peter Westberg och Lotta Maunsbach. Vidare motiverar HD lösningen med att en motsatt ordning skulle fordra bevisning, något som inte är lämpligt vid den snabba hanteringen av frågan om rättegångshinder. Det går alltså att utläsa ett processekonomiskt argument till Högsta domstolens lösning.⁷⁶

Lotta Maunsbach framför ett annat resonemang till stöd för något som liknar ett krav på tydlighet. Hennes resonemang utgår i stället från ett skydd för parterna och deras rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 EKMR. Om allmänt formulerade slutregleringsklausuler får rättskraftsverkan skulle detta innebära att parterna avtalar bort sin rätt till domstolsprövning för en tvist som ännu inte har konkretiserats.⁷⁷ En omfattande rättskraftsverkan för supplerande moment kan alltså utgöra ett hinder för parternas konventionsstadgade rätt till domstolsprövning.⁷⁸

Rättsfallet kan sannolikt inte förstås som att Högsta domstolen sätter stopp för alla typer av slutregleringsklausuler.⁷⁹ I stället kan prejudikatet förstås som att den rättskraftsutvidgande klausulen måste göras till en del av den materiella förlikningen genom en mer konkret formulering.⁸⁰ Parterna kan alltså inte dölja ospecificerade anspråk i en slutregleringsklausul på ett sätt som gör att klausulen får rättskraft.⁸¹

Klarhetskravet kan vara uppfyllt om parterna specifik anger *vilka* rättsförhållanden som förklaras slutligt reglerade.⁸² Exempelvis en klausul

---

⁷⁵ Jfr. Lindskog fotnot 3184 s. 803; Heuman s. 299; Westberg Konflikt och kontrakt s. 730

⁷⁶ NJA 2017 s. 659 punkten 14. Hänvisning till Civilrättskipning 2 uppl. s. 425.

⁷⁷ Maunsbach s. 424.

⁷⁸ Jfr. Lindell, Civilprocessen s. 42.

⁷⁹ Bogegård s.137.

⁸⁰ Heuman s. 298 ff.

⁸¹ Westberg, Konflikt och kontrakt s. 730.

⁸² Heuman s. 299.

med denna utformning: ”Parternas samtliga mellanhavanden avseende köparens rätt att göra gällande fel i förklaras slutligt reglerade”.⁸³ Stöd för uppfattningen kan finnas i hovrättsreferatet RH 1981:174 där parterna kom överens om en klausul med följande lydelse: ”Ingendera av parterna skall ha någon ytterligare fordran på den andre parten på grund av ifrågavarande fastighetsköp”. Domstolen ansåg sig kapabel att stadfästa villkoret med stöd av NJA 1957 s. 470 och med hänvisning till rättskraftsbestämmelsen 17 kap. 11 § vilket ger intrycket att domstolen ansåg att klausulen får rättskraft i och med stadfästelsen.

Det bör dock uppmärksammas att det i rättsfallet NJA 2017 s. 659 konstaterades att klausulen likväl kan ha avtalsverkan för de fall klausulen inte är klart formulerad och därmed ej kan utgöra rättegångshinder. Slutregleringsklausulernas civilrättsliga giltighet ifrågasätts således inte i detta rättsfall. Däremot underkänns deras avsedda processrättsliga verkan. En allmänt hållen slutregleringsklausul kan alltså ligga till grund för att rätten ogillar talan men den kan inte ligga till grund för ett avvisningsbeslut av en talan.⁸⁴ Även på det civilrättsliga planet ger dock klausulens allmänna formulering upphov till problem. Slutregleringsklausulen får vid den civilrättsliga prövningen närmast karaktären av en eftergift. Hur långt eftergiften sträcker sig kan i många fall vara svårt att avgöra. Klart är att 36 § AvtL. kan ställas som bortersta gräns för slutregleringsklausulens civilrättsliga giltighet.⁸⁵

---

⁸³ Exempel hämtat från Maunsbach s. 453.

⁸⁴ Jfr. Heuman s. 295.

⁸⁵ Heuman s. 295.

4.4 Finns det fler krav för rättskraft? – synpunkter i doktrin

Att Högsta domstolen i NJA 2017 s. 659 valde att namnge rättsfallet som ”den slutliga regleringen” kan vittna om att Högsta domstolens avgörande syftar till att sätta punkt för den diskussion som förts i den juridiska doktrinen.⁸⁶ Den skepsis som funnits mot att ge supplerande moment rättskraft kan emellertid anses finnas kvar och yttrar sig i att ett stort antal rättsvetare uttalat att området är reglerat på ett otillfredsställande sätt.

Roberth Nordh är kritisk till hur det över huvud taget kan finnas stöd för att ge supplerande moment rättskraft. Detta mot bakgrund av att 17 kap. 11 § föreskriver att rättskraften gäller för det som talan är väckt om. Eftersom de supplerande momenten per definition faller utanför den sak varom talan väckts blir hans slutsats att dessa aldrig kan få rättskraft. Han menar att inte ens med ett pragmatiskt synsätt kan sträcka sig så långt som att tolka in att supplerande moment kan få rättskraft.⁸⁷

Sven Larsson skrev om supplerande moments rättsverkningar innan Högsta domstolens avgöranden i NJA 2003 C 48 och NJA 2017 s. 659. Även han var överlag kritisk till att supplerande moment skulle få rättskraft.⁸⁸ Samtidigt framhöll han att en grundläggande distinktion bör göras mellan supplerande moment som utgjort *ett verksamt led i att nå förlikningen* och sådana supplerande moment som tagits med av andra skäl. Det skulle med andra ord krävas att det supplerande momentet utgör en *integrerad del av*

---

⁸⁶ Jfr. Bogegård s. 131.

⁸⁷ Nordh s. 176–177.

⁸⁸ Larsson, Förlikning i tvistemål s. 139.

förlikningen.⁸⁹ Enligt honom skulle det finnas en presumtion för att så var fallet.⁹⁰

I Lars Heumans analys av domen NJA 2017 s. 659 påpekas att bedömningen av klarhet ger upphov till svåra gränsdragningsproblem. Han anser att det är angeläget att Högsta domstolen uttalar sig ytterligare om vad kravet innebär och hur det ska tolkas.⁹¹ Enligt honom är det en rimligare lösning att ställa samma krav på supplerande moment som för stämningsansökningar. För att ett supplerande mål ska få rättskraft skulle alltså krävas att det anges på ett *bestämt* sätt.⁹²

Peter Westberg påpekar hur långt HD har gått i syfte att främja samförståndslösningar. Han menar att supplerande moment är ett slags tilläggsanspråk och påpekar att parterna genom dessa har getts utrymme att, direkt eller indirekt, styra över rättskraften. Vidare ställer han frågan hur långt denna förfoganderätt sträcker sig och om det finns någon begränsning avseende vilket samband ett supplerande moment kan ha med den väckta talan.⁹³

Westberg anför att en rimlig avgränsning vore att kräva att det supplerande momentet ska stödjas på *väsentligen samma grund* som den väckta talan för att det supplerande momentet ska ta åt sig av domens rättskraft.⁹⁴ Med denna lösning skulle samma krav ställas för supplerande moment (tilläggsanspråk) som för taleändringar.⁹⁵ Rekviritet *väsentligen samma grund* har varit föremål för HDs prövning ett antal gånger och det är inte helt tydligt vad som avses.⁹⁶ Här kan kort nämnas exemplet att käranden utöver att yrka ersättning för sveda och värk lägger till ett yrkande om ersättning för framtida men.⁹⁷

---

⁸⁹ Ibid s. 63.

⁹⁰ Ibid fotnot 6 s. 64.

⁹¹ Heuman s. 291.

⁹² Ibid s. 291 och s. 294.

⁹³ Westberg, Konflikt och kontrakt s. 731.

⁹⁴ Westberg, Civilrättskipning s. 436 ff.

⁹⁵ 13 kap. 3 § 1 stycket punkten 3 RB.

⁹⁶ Ekelöf, Rättegång II s. 162.

⁹⁷ Ibid s. 161.

Stefan Lindskog diskuterar huruvida ett krav på samband, likt det Westberg föreslår, för supplerande moment är gällande rätt men tycks landa i att så inte är fallet. Samtidigt påpekar han att det finns ett behov av klargörande från HD angående frågan. Han menar vidare att ett sambandskrav skulle ge upphov till komplicerade gränsdragningsbedömningar och finner därför att ett krav på samband inte kan anses motiverat.⁹⁸

Bengt Lindell för ett resonemang om för- och nackdelar med rättskraft för supplerande moment. Han påpekar att det finns en risk att alla möjliga rättsförhållanden blir rättskraftigt avgjorda utan domstolsprövning men framhäver också vikten av att främja samförståndslösningar. Även Lindell diskuterar att det skulle kunna krävas att det supplerande momentet hade fått föras in genom ändring av talan eller genkärsmål men påpekar att detta skulle innebära en alltför stor inskränkning i rättens möjlighet att verka för samförståndslösningar. Lösningen, menar han, är i stället att det supplerande momentet ska ha *samband med den väckta talan*.⁹⁹

---

⁹⁸ Lindskog (2020) fotnot 3175 s. 801.

⁹⁹ Lindell, Civilprocessen s. 408.

5 Analys och diskussion

Att domstolar i allt högre utsträckning tillåtit supplerande moment i förlikningar är något som åskådliggör vår allt tydligare strävan mot konfliktlösning genom samförståndslösningar. I inledningen redogjordes för de fördelar som förts fram som argument för den vidsträckta skyldigheten för rätten att verka för förlikning. Samtidigt visas att denna ordning inte är helt utan bekymmer. Tillåtandet av supplerande moment har gett upphov till svåra gränsdragningar som i hög grad rör om frågan om parternas möjlighet att styra över processen.

Möjligheten att stadfästa ett förlikningsavtal erbjuder en smidig lösning för parterna och rätten att avsluta processer på. Den materiella lagstiftningens handlingsdirigerande syfte kan förvisso framhållas som ett argument mot denna ordning. Det är dock viktigt att komma ihåg att tvistemålsprocesser tar långt tid och tar stora resurser i anspråk, både för parterna och för domstolen. Som beskrivits är supplerande moment inte sällan en nödvändig förutsättning för att en förlikning ska komma till stånd och det är därför rimligt att rätten ska kunna stadfästa även dessa rättsförhållanden, som faller utanför saken.

Rättsutvecklingen kan beskrivas som att Högsta domstolen öppnade en lucka när supplerande moment tilläts i stadfästa förlikningar. Denna lucka blev sedan ännu större när det konstaterades att supplerande moment kan få rättskraft. Högsta domstolen har i senare praxis begränsat denna möjlighet genom att begränsa rättskraften till vissa fall. Genom denna begränsning står klart att Högsta domstolen underkänner så kallade processavtal som syftar till att utöka de processuella verkningarna av domen. I stället krävs att det supplerande moment görs till en del av den materiella förlikningen genom att det anges på ett tydligt sätt. Som uppsatsen visar kan denna begränsning motiveras både med hänsyn till rätten till rättvis rättegång och med hänsyn till processekonomiska överväganden.

Det kan tyckas märkligt att domar, som i NJA 2017 s. 659, delas upp i en civilrättsligt bindande och en processrättsligt bindande sida. Möjligen skulle de oklara klausuler som inte får rättskraft tydliggöras redan vid det tillfälle då

domstolen ska stadfästa avtalet, det vill säga vid den formella kontrollen. Som uppsatsen visar ska denna granskning klargöra otydligheter i avtalet. HD har inte uttryckligen tagit ställning till om denna kontroll innefattar en kontroll av supplerande moment men det hade kunnat vara en rimlig tolkning av praxis.

Även om Högsta domstolen har begränsat rättskraften för supplerande moment tycks det dock fortfarande finnas skepsis inom doktrin där flera författare pekar på att HD inte tagit ställning i frågan om supplerande moment på ett tillräckligt klargörande sätt. Dessa författare framhåller också lösningar eller förslag på hur frågan kan bli tydligare reglerad.

Nordh anför att domstolarna inte ens genom ändamålsskäl kan sträcka rättskraften så långt att den täcker även supplerande moment. Argumentet kan förstås som ett konstitutionellt argument. Det kan ur maktodelningssynpunkt anföras betänkligheter mot att domstolarna ägnar sig åt att *skapa rätt*. Möjligen kan det i fall då lagtexten är oklar vara angeläget att domstolarnas roll sträcker sig längre än att tolka gällande rätt. I detta fall kan det dock svårligen anses finnas tolkningsutrymme i lagtext. Det framgår relativt klart att det är saken, varom talan väckts, som får rättskraft och intet mer.

Ett förslag som framkommit är att samma krav för stämningsansökningar ska gälla för supplerande moment. En fördel med ett sådant krav är att domstolarna har större vana att handlägga enligt detta rekvisit. Vidare har rekvisitet kommenterats i större utsträckning i förarbetena vilket innebär att det finns en tydligare uppfattning av vad rekvisitet innebär. Därtill kan det anses vara en rimlig lösning då möjligheten att föra in ett supplerande moment i många fall liknar att väcka en ny talan, då de supplerande momenten faller utanför *saken*. I praktiken skulle kravet på bestämdhet antagligen inte skilja sig nämnvärt mot kravet på klarhet men hade antagligen gjort frågan om supplerande moment tydligare reglerad.

Westberg föreslår att supplerande moments rättsverkningar bör begränsas på samma sätt som det är möjligt att ändra en talan. Detta kan anses rimligt då detta åstadkommer ett system som blir mer koherent eftersom det blir mindre skillnad mellan rättskraften för stadfästa förlikningar som för ordinära

rättegångsprocesser. Det framkommer dock inte i Westbergs resonemang i vilket stadiet frågan om samband ska prövas. Ska frågan prövas vid stadfästelsefasen måste sannolikt den formella kontrollen över förlikningsavtal utökas. Ska frågan i stället prövas vid processhindersprövningen uppkommer samma problem som i NJA 2017 s. 659. En prövning huruvida det supplerande momentet stöds på väsentligen samma grund låter sig förmodligen inte göras helt enkelt och snabbt på det sätt som passar för frågan om processhinder.

Rättsfallen om supplerande moment och den diskussion som följt kan sägas visa stadfästelsedomens speciella karaktär. Stadfästelsedomen är en dom samtidigt som den är ett avtal och kan på så sätt sägas representera både processrätten och avtalsrätten. Dessa rättsområden har två helt disparata syften. Medan avtalsrätten präglas av avtalsfrihet styrs processrätten av en mängd regler som bland annat syftar till att säkerställa rätten till domstolsprövning.

Supplerande moment utgör ett särskilt viktigt instrument i att göra stadfästelsedomen till en attraktiv konfliktlösningsmetod för parterna. Som uppsatsen visar har rättsutvecklingen i hög grad drivits av pragmatiska skäl. Att utvecklingen skett i praxis snarare än genom lagändringar gör att supplerande moment inte riktigt passar in i det regelverk som finns. Varje rättsfall och resonemang i litteraturen blir därför ett försök att på något sätt jämka in supplerande moment i processordningen.

Om hänsyn endast tas till praxis kan rättsläget framstå som klart; Supplerande moment får föras in i en stadfästelsedom och de får rättskraft om de är klart angivna. Enligt gällande rätt torde inte finnas något mer krav än kravet på tydlighet även om en sådan diskussion har förts. Betydelsen av den diskussion som förts fram i litteraturen ska dock inte underskattas. Av rättsfall som framkommit i denna undersökning har doktrin hänvisats till flitigt och haft stor betydelse. Det kan därför inte uteslutas att diskussionen i doktrin kan få betydelse för domstolars hantering av supplerande moment även framgent och att sista ordet om supplerande moment därmed inte är sagt.

6 Källförteckning

Tryckta källor

Offentligt tryck

Prop. 1986/87:89 Ett reformerat tingsrättsförfarande

SOU 1982:26 Översyn av Rättegångsbalken 1

SOU 2007:26 Alternativ tvistlösning

Rättsfall från Högsta domstolen

NJA 1957 s. 470

NJA 1975 s. 507

NJA 1984 s. 733

NJA 2003 C 48

NJA 2010 s. 445

NJA 2017 s. 94

NJA 2017 s. 659

Övriga rättsfall

Basco mot Rumänien, Europadomstolen, 4.11.2008

RH 1981:174

RH 2016:41

Litteratur

Bellander, Henrik (2021) 'På egna ben och utan ideologisk överrock', i: Andersson, Torbjörn, Eric Bylander, Henrik Bellander, and Bengt Lindell m.fl (red), *Processrättsliga Studier Tillägnade Bengt Lindell*. Iustus

Ekelöf, Per Olof (2018) m.fl. (red) *Rättegång H. 2*. Nionde upplagan. Institutet för rättsvetenskaplig forskning.

Ekelöf, Per Olof (2018) m.fl. (red) *Rättegång H. 3*. Sjunde upplagan. Institutet för rättsvetenskaplig forskning.

Fahlbeck, Reinhold (1974), *Om arbetsprocessrätt*. PA Norstedts & söners förlag.

Heuman, Lars (2019), 'Slutregleringsklausuler i stadfästa förlikningsavtal', i: Gorton *et al.* (red) *Festskrift till Göran Millqvist*. Stockholm Centre for Commercial Law, nummer 32. s. 287–299

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mario, *Juridisk Metodlära*. Andra Upplagan ed. Studentlitteratur. s. 21–46

Larsson, Sven (1958), *Förlikning I Tvistemål*. Almqvist & Wicksell.

Larsson, Sven (1993), 'Stadfästelse av förlikning', i: Agell *et al.* (red) *Festskrift till Bertil Bengtsson*. Nerenius & Santérus. s. 285–300

Lindell, Bengt (2021), *Civilprocessen: rättegång samt skiljeförfarande och medling*. Femte upplagan. Iustus

Lindell, Bengt (1988), *Partsautonomins Gränser: I Dispositiva Tvistemål Och Med Särskild Inriktning På Rättsanvändningen*. Iustus

Lindskog, Stefan (2020), *Skiljeförfarande: en kommentar*. Tredje upplagan. Norstedts Juridik.

Maunsbach, Lotta (2015), *Avtal om rätten till domstolsprövning: processuella överenskommelsers giltighet i svensk rätt*. Norstedts Juridik

Nordh, Roberth (2008), *Spridda Tankar: Reflektioner Kring Talerätt, Rättskraft, Bevisfrågor M.m.* Iustus.

Olivecrona, Karl (1966) *Rätt Och Dom*. Andra Upplagan. Institutet För Rättsvetenskaplig Forskning.

Westberg, Peter (2020) *Konflikt och Kontrakt*. Jure.

Westberg, Peter (2021) *Civilrättskipning I Tvistemål*. Tredje Upplagan ed. Institutet För Rättsvetenskaplig Forskning.

Tidskrifter

Bogegård, Erik. *En slutlig reglering av stadfästa förlikningar?..* SvJT 2019 s. 131

Bolding, Per Olof. *Recension av Sven Larsson. Förlikning i tvistemål*. SvJT 1959 s. 181

Danelius, Hans. *Europadomstolens domar– Fjärde kvartalet*. SvJT 2009 s. 84

Frennered, Hans. *RH 25 år*. SvJT 2006 s. 777

Jareborg, Nils. *Rättsdogmatik som vetenskap*. SvJT 2004 s. 1